



MĚSTSKÝ ÚŘAD PŘÍBRAM ODBOR SOCIÁLNÍCH VĚCÍ A ZDRAVOTNICTVÍ

Tyršova 108, 261 19 Příbram I, tel.: 318 402 211, fax: 318 631 014, e-mail: e-podatelna@pribram-city.cz
ID datové schránky města Příbram: Zebbrqu, IČ: 00243132

Doporučený postup pro základní školy v případech výskytu (skrytého) záškoláctví

Práva a povinnosti žáků a jejich zákonných zástupců

Listina základních práv a svobod v čl. 33 odst. 1 stanoví, že každý má právo na vzdělání, přičemž školní docházka je povinná pro celé období, které stanoví zákon.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (školský zákon) v ustanovení § 36 odst. 1 uvádí, že školní docházka je povinná po dobu devíti školních roků, nejvýše však do konce školního roku, v němž žák dosáhne sedmnáctého roku věku.

Ustanovení § 22 školského zákona stanoví povinnosti žáků a zákonných zástupců následujícím způsobem:

Žáci jsou povinni:

- Řádně docházet do školy
- Dodržovat školní řád
- Plnit pokyny pedagogických pracovníků

Zákonní zástupci nezletilých žáků jsou povinni

- Zajistit, aby žák docházel řádně do školy
- Osobně se zúčastnit projednání závažných otázek týkajících se vzdělávání žáka na vyzvání ředitele nebo školského zařízení
- **Dokládat důvody nepřítomnosti žáka ve vyučování v souladu se školním řádem**
- Informovat školu o skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání

Podle ustanovení § 22 odst. 3 zákona č. 561/2004Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, nestačí pouze sdělit, proč je žák ve škole nepřítomen, ale je povinné **důvody nepřítomnosti doložit** způsobem stanoveným ve školním řádu dané školy. Ten mj. upravuje práva a povinnosti žáků i jejich zákonných zástupců ve škole, obsahuje podmínky maximální ochrany žáků před projevy jejich rizikového chování. Školský zákon tak výslovně počítá s tím, že škola je oprávněna v důvodných případech vyžadovat jako součást omluvenky zákonného zástupce žáka doklad potvrzující důvody uváděné zákonným zástupcem žáka. Jedná se především o potvrzení lékaře o nemoci žáka, doklad osvědčující rodinné důvody pro nepřítomnost žáka ve vyučování (svatba či pohřeb v rodině apod.). **Povinnost doložení absence žáka musí být ve školním řádu výslovně a konkrétně uvedena a důsledně po zákonném zástupci vyžadována.**

V rámci formálně omlouvané a nedůsledně kontrolované absence žáka startují mj. procesy vzniku projevů jeho rizikového chování. Je třeba důkladně analyzovat důvody nebo příčiny absence a ověřovat dokládaná sdělení zákonného zástupce. **Pokud absence omlouvaná zákonným zástupcem převyšuje ve třech po sobě jdoucích měsících 100 vyučovacích hodin, musí škola, přestože je tato absence i zákonným zástupcem dokládána, o této skutečnosti informovat příslušné odbory Městského úřadu Příbram – Odbor sociálních věcí a zdravotnictví (OSPOD) a Odbor školství, kultury, sportu a informačních služeb a zároveň doložit, jaká konkrétní opatření k zamezení skrytého záškoláctví byla školou provedena (spolupráce s rodiči, SVP, PPP, SPC apod.).**

Závazná pravidla a podmínky pro uvolňování žáka z vyučování a omlouvání neúčasti žáka ve vyučování stanoví **školní řád**. Ten mj. upravuje práva a povinnosti žáků i jejich zákonných zástupců ve škole a obsahuje podmínky maximální ochrany žáků před rizikovým chováním¹.

¹ Mezi riziková chování lze řadit právě nedostatečnou přípravu žáků na budoucí povolání, kdy je snížena míra kompetence vykonávat prosociální aktivity – srovnej např. *Matoušek O., Kroftová A.: Mládež a delikvence, Portál, Praha 1998, 2003, 2011*. Zanedbaná školní docházka (nejen formou záškoláctví), mimo další determinanty, vede při absenci kvalifikace k neuplatnění se na pracovním trhu, k potencionálnímu vývoji jedince „pobírače“ žijícího ze

Doložení důvodu nepřítomnosti zpravidla nebývá v praxi automaticky vyžadováno od všech žáků stejně. Je důležité, aby bylo striktně požadováno od všech žáků s opakovaným nebo velkým počtem zameškaných hodin. Pro odstranění „podezření“ školy ze stigmatizace, osobní averze pedagoga a eliminaci negativní argumentace (proč my ano a oni ne) je maximálně žádoucí, aby byl školou důsledně používán jednotný postup omlouvání i řešení absence, tj. u všech žáků stejně. Proto **škola svým školním řádem stanoví, že nepřítomnost nezletilého žáka omlouvá jeho zákonný zástupce vždy písemně, nejpozději do 2 dnů po návratu žáka do školy. Zákonný zástupce nezletilého žáka je povinen uvědomit školu (písemně, telefonicky, osobně) o vzniku absence do 24 hodin.**

Opakovaná či dlouhodobá absence žáka ve vyučování **musí být omluvena lékařem**. Bude omlouvána pouze ode dne, kdy žák lékaře navštíví, případně jeden den před tím. Pokud bude prokázáno porušení léčebného režimu stanoveného lékařem, nebude absence omlouvána.

Preventivní opatření

Jak již bylo uvedeno výše, problémům v docházce (záškoláctví) je nutno věnovat maximální pozornost a bránit vzniku či patologickému rozvoji absence žáka. Záškoláctví jako projevu rizikového chování je škola ze zákona povinna předcházet. Prevenci je třeba zajišťovat jednotným způsobem, komplexně, za využití všech možností, které má škola k dispozici. Včasně odhalení záškoláctví je úkolem zejména třídního učitele žáka. Pedagog může kooperovat a konzultovat své postupy s odborníky, případně může žákovi, resp. jeho zákonnému zástupci zprostředkovat odbornou podporu či pomoc.

Za koordinaci prevence odpovídá vedení školy, které spolupracuje s:

- třídními učiteli
- školním metodikem prevence a výchovným poradcem
- školskými poradenskými zařízeními, jakými jsou střediska výchovné péče, pedagogicko-psychologická poradna, speciální pedagogické centrum
- pracovníky OSPOD

Důležitým preventivním opatřením je maximální **informovanost rodičů** o školním řádu, jeho obsahu a postupech školy v případě jeho nedodržování a **zpětná vazba v rámci individuální práce** třídního učitele se zákonnými zástupci. V rámci této informovanosti je třeba zdůraznit práva a povinnosti rodičů související se školní docházkou žáka. Zároveň je nutné poskytovat zákonným zástupcům průběžně informace o poradenských službách poskytovaných školou a dalšími zařízeními, včetně sociálních služeb² a reflektovat zda zákonný zástupce rozumí obsahu školního řádu i kompetencím školy.

Úloha OSPOD v kontextu záškoláctví

V kontextu se záškoláctvím je nutno vnímat sociálně-právní ochranu dítěte jako poradní orgán a prostředek intervence **až poté, kdy komunikace a práce školy s dítětem (žákem) a jeho zákonným zástupcem, školou doporučená či zprostředkovaná pomoc ani nabízené služby nepřinášejí zlepšení, a současně se jedná o problém takové intenzity, že vede ke vzniku projevů rizikového chování. Tzn. existují-li skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě (žák) vede zahálčivý nebo nemravný život nebo je mu takový život osobou odpovědnou za řádnou výchovu umožňován tím, že zanedbává školní docházku a absence nabyly takového trvání nebo intenzity, že mohou nepříznivě ovlivnit jeho vývoj a přípravu na budoucí život. V takovém případě má škola vůči OSPOD oznamovací povinnost. Spolu s podnětem předá škola OSPOD rovněž kopii Zprávy o výchovném problému se záznamy o jeho dosavadním řešení, jakož i další informace, které v návaznosti mohou být pro práci OSPOD s dítětem a jeho rodinou důležité/přínosné.** Pro kvalitní spolupráci škol a orgánu sociálně-

sociálních dávek (v lepším případě), případně ke vzniku kriminální kariéry. Je vědeckými studiemi (sociologie, kriminologie, penologie etc.) prokázáno, že nízká úroveň vzdělání vykazuje mnohem vyšší proměnné pro závadový až asociální způsob života. Proto je namísto maximálně preventivně využívat prostředky eliminující vznik rizikového chování, zejména ve formě zanedbávání školní přípravy na budoucí povolání a uplatnění se ve společenském prostředí (pozn. následná kriminalizace nebo alternativní dekriminlizace proces nápravy nezaručuje, je jen velmi málo funkční; kriminalita „bílých límečků“ nebo osobnostní anomálie, psychiatrické diagnózy a jiné specifické poruchy nespádají do kontextu, obsahu nebo účelu tohoto textu)

² Za problémy žáka nebo jeho rodiny se mohou skrývat problémy a potíže, které je schopna řešit pouze odborná služba (např. při předlužení domácnosti, rozvod rodičů apod.). Pedagog nemusí mít schopnost diagnostikovat a vyřešit jakýkoli problém žáka nebo jeho zákonného zástupce, ale má mít k dispozici takovou informační základnu zdrojů (např. přehled o poskytovaných sociálních službách na území města), které se mohou na (vy)řešení problému v rodině aktivně (spolu)podílet

právní ochrany dětí je nanejvýše žádoucí, aby si školy uvědomily a respektovaly skutečnost, **že sociálně-právní ochrana dětí neslouží k vymáhání povinností uložených školským zákonem nebo školním řádem**. Sociálně-právní ochrana se poskytuje k ochraně práv a oprávněných zájmů dětí a vede k obnovení narušených funkcí rodiny. Je prostředkem **ochrany a pomoci dítěte, rodiny**, nikoli sankčním nástrojem.

Úloha OČTŘ v kontextu záškoláctví

Role OČTŘ (policie, státní zastupitelství a soud) je již represivní a začíná ve chvíli, kdy jednání kohokoli ve vztahu k vývoji nezletilého dítěte vykazuje znaky páchaní přečinu (trestného činu pojmenovaného v trestním zákoníku) a veškeré předchozí úkony činěné v rámci shora uvedených kompetencí nebyly účinné. V roli „pachatele“ se může ocitnout teoreticky jakákoli fyzická nebo právnická osoba, která svým jednáním ohrozila nebo ohrožuje řádný vývoj, výchovu nebo péči o nezletilého. Tyto orgány však musí pečlivě zvažovat okolnosti, musí jednoznačně vycházet z důkazních prostředků, které v rámci svých postupů a zdrojů nashromáždí. K těmto důkazním prostředkům patří zejména výsledky činností škol a následně OSPOD. Nemohou-li se OČTŘ o validní výstupy opřít, nastává důkazní nouze (vedoucí k osvobození pachatele). Ale ani uložený trest (převážně alternativní) nemění nic na situaci, že mementem ve společnosti zůstává systematicky (bohužel často i systémově) zdevastovaný mladý jedinec.

Shrnutí:

Dochází-li k nedodržování podmínek školního řádu (nepravidelná docházka žáka do školy mající vliv na edukační proces za předpokladu, že si žák z jakýchkoliv důvodů nedoplňuje učební látku v domácím prostředí), zahájí škola řešení situace vlastními silami a s využitím kompetencí, které jí zákon svěřuje. Pokud se nepodaří problém vyřešit flexibilním způsobem na úrovni školy, je nutné, z důvodu vysoké závažnosti případu, předat věc k okamžitému řešení OSPOD. Škola také musí tomuto orgánu poskytnout precizně vypracovanou **zprávu**, v níž je problém detailně popsán - **Záznam o opatřeních školy k řešení výchovného problému nezletilého žáka**. Touto dokumentací škola systematicky popisuje vznik i řešení situace v rámci své kompetence. U záznamu o přijatých opatřeních je nezbytně nutné uvádět kdy a s jakým výsledkem byla opatření přijata, včetně popisu jejich obsahu a průběhu. Záznam školy je nezbytným podkladem pro přijetí opatření nebo zahájení úkonů dalšími orgány zmocněnými situaci řešit.

Mgr. Robert Dikan
vedoucí odboru